



СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Роман Юрійович ШЕВЧЕНКО,

кандидат географічних наук,
доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму
Київського державного університету управління та підприємництва,
вул. Старосільська, 2, Київ, 02125,
980301681@ukr.net

УДК 002.5:327.5:811:528

МОНІТОРИНГ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ: ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ТА ГЕОПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Проаналізовано розвиток міжнародних відносин у галузі туристичного обслуговування між країнами і вплив на цей процес світової глобалізації, соціально-економічних тенденцій та інших геополітичних явищ. На основі системно-структурного аналізу визначено головні напрямки моніторингу: національні аспекти туристичного обслуговування, транснаціональні туристичні корпорації, міжнародні екскурсійні організації, а також відповідна інфраструктура туристичного обслуговування (транспорт, готельно-ресторанна інфраструктура). Запропоновано структуру і показники моніторингу світового туристичного обслуговування. На авторських картографічних матеріалах порівнюється загальна кількість споживачів товару міжнародного туризму, порівняльна чисельність міжнародних туристів, головні напрямки подорожей та світовий розподіл туристів за усіма країнами світу. Таким чином, визначається геополітичний аспект світового розподілу туристичних напрямків залежно від політичної, економічної, культурної стабільності в окремій державі світу. Чинники геополітичної рівноваги в системі міжнародного туризму представлені на авторській карті “Рекреаційні ресурси світового туризму”, де показуються об’єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, питомо вага валютних надходжень до економіки країни від міжнародного туризму, а також ареали безпечного, з точки зору тероризму, туризму: райони приморського туризму, райони гірськолижного туризму та райони круїзного туризму. Карта “Міжнародні економічні зв’язки туристичної індустрії” наочно демонструють обсяги світового обігу фінансових послуг у системі міжнародних відносин у галузі туристичного обслуговування населення.



Ключові слова: міжнародні відносини, туристична галузь, туристичне обслуговування, туристичні напрямки, картографічні методи дослідження системи суспільних міжнародних відносин, геополітичні чинники туризму.

Вплив глобалізації на світові процеси туристичного обслуговування стає визначальним для сучасного розуміння та аналізу розвитку сегментів і кластерів світового ринку в галузі туризму. Популярність окремих туристичних напрямків, таких як Єгипет, Туреччина, екскурсійні подорожі Європейським Союзом, багато дослідників-туризмознавців пояснюють ефектом масштабу PR-компанії і реклаमाції: у довгостроковій перспективі економічно вигідніше виробляти велику кількість подібних туристичних продуктів і послуг. Саме це сприяє сучасному поживленню міжнародного туризму, вкладанню у цей сегмент світової економіки масштабних інвестицій, поглибленню фінансових та трудових зв'язків.

Поняття “світове туристичне обслуговування” охоплює такі сфери економічних відносин: торгівля туристичним продуктом, інвестиції, міграція робочої сили, інформаційне співробітництво, міжнародний і національний туризм та інші подібні види міжнародних відносин у галузі туристичної діяльності. Міжнародні туристичні зв'язки тісно пов'язані з такими економічними категоріями, як “потенційна туристична привабливість” окремих країн та їх специфікація туристичної регіоналістики. Дослідження географії та структури цих зв'язків важливе з метою розроблення планів і стратегій туристичного обслуговування, вивчення рентабельних туристичних напрямків, попередження погіршення стану екологічної, медико-біологічної та геополітичної рівноваги в туристичних регіонах світу.

Зокрема метою “Стратегії підтримуваного розвитку туристичного обслуговування в країнах ЄС” [1] (прийнята Радою Європи у червні 2013 р.) є вирішення проблем збалансування світової торгівлі туристичними продуктами (турами, круїзами, подорожами), екологобезпечного трансферу туристів і зменшення негативних наслідків трудової міграції у туристичну галузь з економічних мотивів, пом'якшення впливу процесу глобалізації на трудівників (менеджерів з туризму, проектувальних турмаршрутів) та їх сім'ї. Усі ці питання тісно корелюються з моніторингом міжнародних відносин у галузі світового туристичного обслуговування.

Щоб наочно представити упорядковані знання про відносини України з державами світу в контексті туристичного обслуговування, необхідно розробити наукові основи проведення моніторингу міжнародних відносин у галузі туристичного обслуговування взагалі, а також усієї країни та її регіонів зокрема.

Уже на початку ХХ ст. науковцями розроблявся аналіз міжнародних економічних відносин та зв'язків, у тому числі — в галузі туристичного обслуговування. З найвідоміших згадаємо “Велику туристичну енциклопедію світу” [2]. Традиції туристичного моніторингу сприяли появі численних досліджень міжнародних туристичних зв'язків у навчальних [3] та науково-довідкових [4] часописах.

Теорія і методика моніторингу розглядалися у працях О. Є. Маркової [1], І. В. Нікольського, З. В. Самойленко [5]; обґрунтування алгоритму моніторингу — у працях М. М. Валамарчука та Л. М. Корецького, які у відомій монографії “Комплексні туристичні регіони світу” [6] до міжнародних туристичних зв'язків віднесли міжнародний обмін туристичними напрямками та інформаційне забезпечення міжнародного туристичного провайдингу. У другому томі Національного звіту Конгресу США за 2013 рік інформується про прийоми розширення вузької спеціалізації моніторингу міжнародних зв'язків у галузі туризму і створення окремого наукового напрямку — “економічні та культурні зв'язки в туристичному обслуговуванні населення різних регіонів світу”, що складається з підрозділів, присвячених участі США у всесвітньому поділі праці туристичного обслуговування. Розділ також вміщує аналітичні статті з потенційними взаємозв'язками окремих штатів США у міжнародному поділі праці туристичного обслуговування



(взаємозв'язки з країнами Європи, Азії, в т.ч. Японії). Зазначається, що організація забезпечення харчуванням туристів у міжнародному туризмі (торговельні зв'язки із зарубіжними країнами) обґрунтовується науково-технічним потенціалом відповідних країн, що розвиваються, та культурними зв'язкам США із зарубіжними країнами, насамперед Латинською Америкою [7].

Моніторинг міжнародних туристичних зв'язків у Національній доповіді Конгресу США з розвитку туризму [7] представлений такими інформаційними блоками, значна кількість з яких — це дослідження торгівлі прямих іноземних інвестицій у туристичну галузь. Інформаційні блоки “Туристична привабливість Австралії та Океанії”, “Зовнішня торгівля туристичними послугами”, “Готельно-ресторанне і трансферне господарство”, “VIP-туризм” (їх автор — професор українського походження І. Г. Савчук [8]) висвітлюють обсяги та структуру міжнародної туристичної інфраструктури, розміщення туристичних агенцій і представництв, договірно-правової бази у сфері міжнародних туристичних зв'язків. Моніторинг експорту туристичної продукції” передає структуру експорту інтелектуальної туристичної продукції галузі і туристичного групування країн світу. Вивчення обсягів прямих іноземних інвестицій в туристичну індустрію дозволяє надати оперативну інформацію про важливіший з видів міжнародного переміщення туристичних ресурсів — прями іноземні інвестиції в галузі. Т. І. Мозаченко з Т. М. Сурач розробили алгоритм моніторингу міжнародного співробітництва туристичних організацій з метою оптимізації роботи міжнародної організації туристичного обслуговування, які характеризують міжнародну наукову кооперацію наукових туристичних установ [9].

Регіональний (міжконтинентальний) моніторинг міжнародних туристичних зв'язків України висвітлені в наступних наукових працях, як туристичні довідники Автономної Республіки Крим, Вінницької області, та комплексному туристичному каталозі “Київщина туристична” [10], інших монографіях та брошурах на іноземних мовах.

Заслужують на увагу наукові праці і розробки, тематика яких пов'язана з дослідженням міжнародних відносин при організації туристичного обслуговування, зокрема ті, що вивчають інфраструктуру міжнародних зв'язків провідних туристичних фірм, туроператорів, турагенцій та турагентів. Н. Н. Коцан [3] в монографії “Територіальна й управлінська структура Світової туристичної організації” запропонував оригінальний за змістом алгоритм моніторингу зовнішньої торгівлі при туристичному обслуговуванні й типізації країн світу за рівнем споживання туристичної продукції на основі методик І. Г. Савчука [8].

Мета і завдання дослідження — розробити наукові основи моніторингу міжнародних відносин у галузі туристичного обслуговування і провести порівняльний аналіз з іншими спеціальними методиками щодо вивчення туристичного потенціалу маловідомих держав світу. Новизна дослідження полягає у підготовці концепції реалізації моніторингу міжнародних туристичних зв'язків України. Загальнонаукове значення статті полягає в обґрунтуванні окремих положень нового наукового напрямку — моніторингу міжнародного туризму. Хоча фахівці справедливо зазначають, що зміст цієї тематики є стандартним у соціально-економічній науці, але відображувальними засобами та способами представлення результатів моніторингу є обґрунтовані й оригінальні за змістом соціально-економічні рекомендації щодо організації або оптимізації напрямків міжнародного туризму.

Після вступу України до СОТ та в умовах зростання її частки в обороті світової торгівлі, в т.ч. туристичного бізнесу, особливого значення набуває розробка нових та вдосконалення існуючих наукових положень щодо організації, проведення і реалізації моніторингу міжнародних туристичних зв'язків. Науковою основою їх впровадження мають стати положення сучасної філософії, тектології (тектологія — загальна організаційна наука, наукова дисципліна, ази якої розробив учений



економіст О. О. Богданов у 20–х роках ХХ ст., досліджує організаційні принципи, що лежать в основі систем усіх типів, у т.ч. туристичних) та туризмознавства [4].

Дійсно, відносини і зв'язки між країнами та навіть турфірмами будуються на основі самоорганізації. Вони постійно ускладнювалися в ході історії від загального інформаційного обміну даних про тури в середині ХХ ст. до сучасної організації системи світового туристичного обслуговування і забезпечення.

Структурно-графічне моделювання системи туристичних об'єктів, що визначаються в системі міжнародного туризму, та аналіз численних робіт з цього напрямку дозволяють визначити специфіку тематики моніторингу і представлені на авторській карті (рис. 1).

Передумови виникнення міжнародних відносин у галузі туризму здійснюються країнами на ринку міжнародного туризму і визначаються зв'язками, до яких слід віднести наявність у них рекреаційних, релаксаційних та оздоровчих ресурсів і розгалуженість інфраструктури відпочинку. Крім цього, при здійсненні моніторингу важливо дослідити їх ефективність, ступінь використання, обмеження і перешкоди впровадження на комерційну основу.

Реалізація моніторингу міжнародних відносин при туристичному обслуговуванні визначається показниками використання туристичних ресурсів (у спеціальній літературі [11] — фактори туристичного виробництва), що важливе з огляду на їх потенційне або фактичне використання у міжнародному поділі праці у туристичній галузі. Результати повинні мати вигляд звіту фактологічного типу. Основними показниками при цьому можуть бути забезпеченість країни унікальними й ексклюзивними туристичними ресурсами та її регіонів певними видами рекреаційних і оздоровчо-релаксаційних ресурсів та їх потреба в імпорті до турів деяких оригінальних ресурсів (палаців, об'єктів що пов'язані зі світовими зірками шоубізу тощо).

Ефективність міжнародного господарювання в туристичній галузі тісно пов'язана з продуктивністю праці та її просторовим поділом. Показники ефективності господарювання окремо взятої країни (туристична ресурсоемність та промоція туристичної продукції, продуктивність праці в галузі) є важливими складовими моніторингу, який визначає передумови здійснення країною міжнародних економічних зв'язків при туристичній глобалізації галузі.

Обмеження щодо можливостей здійснення зв'язків можуть бути пов'язані як з унікальними туристичними особливостями території країни, так і з нерозвинутою туристичною інфраструктурою: відсутність зручних аеропортів, річок для рафтингу, перевалів через гірські хребти для гірського туризму тощо. Вдалим прикладом реалізації моніторингу є визначення природних обмежень розширення туристичного бізнесу між країнами. В. Лауко, Л. Толмачі, Д. Гурняка в монографії “Туристичні бар'єри і коридори в Європі та положення в них Словаччини” визначили фактично туристичну й економічну диференціацію території Словацької Республіки у порівнянні із іншими лімітуючими факторами в туризмі інших країн ЄС [12]. У результаті моніторингу виділені два типи територій: прості для пересування (рівнини) та складні (території з гірським рельєфом, заболочені землі); визначені найважливіші перевали, тунелі, мости, поромні переправи, головні гірські хребти, які можна апробувати в системі туристичного обслуговування. Методом Л. Міклоша визначений поділ території Європи на функціональні туристичні зони: внутрішні території поблизу головних вододілів, транзитні території, території рекреації, релаксації та спортивного оздоровлення, включно з приморськими територіями рекреації. Застосування цього підходу в моніторингу дозволить здійснити типізацію країн за критерієм участі у міжнародних туристичних відносинах [13].



www.univer.km.ua Університетські наукові записки, 2014, № 1 (49), с. 326-338.

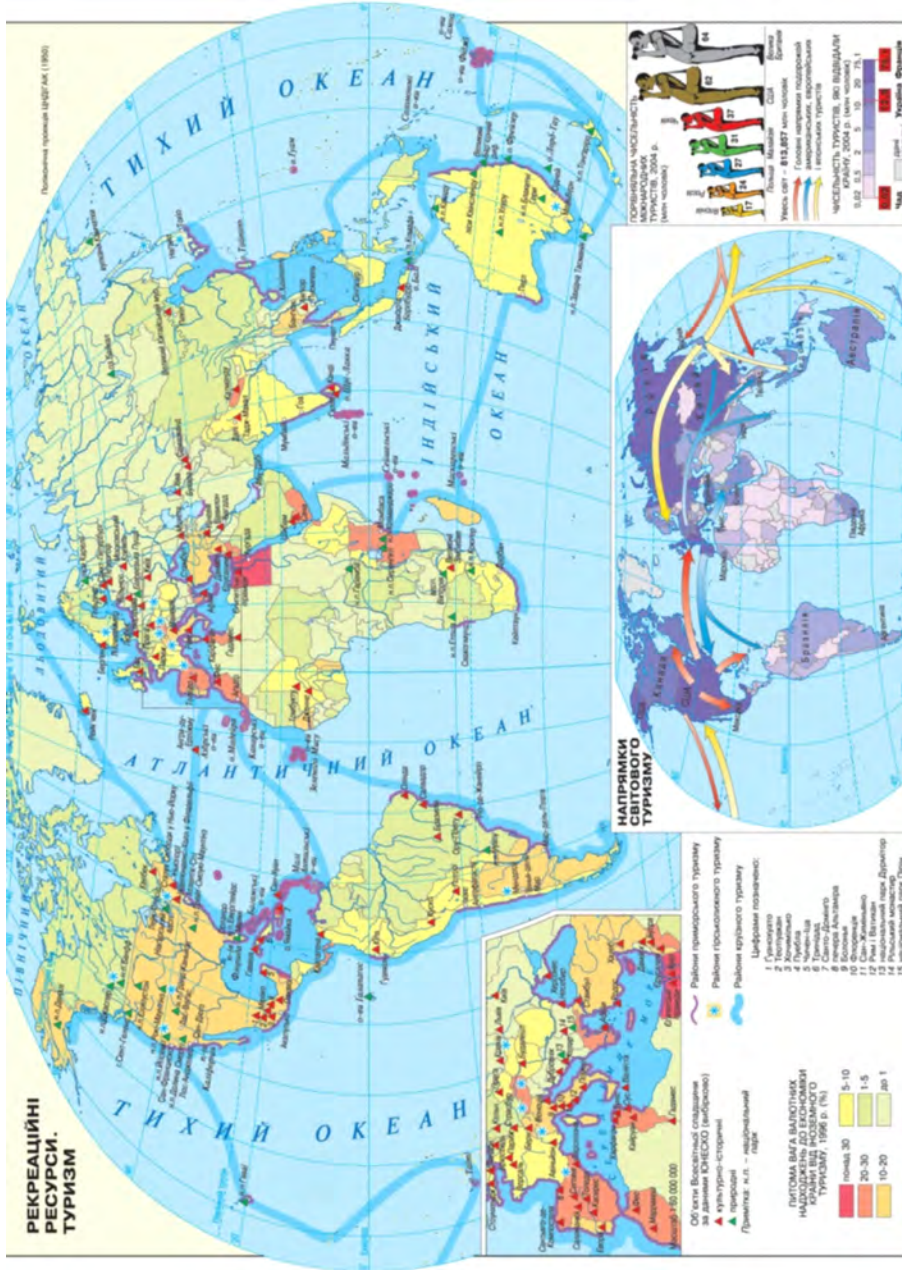


Рис. 1. Карта рекреаційних ресурсів світу в галузі туризму

Примітка: розроблено автором.



Окремо слід подати результати, які характеризують інфраструктуру міжнародного туристичного бізнесу як сукупності спеціалізованих і специфічних видів економічної діяльності, які забезпечують виробництво і споживання туристичних товарів та послуг, що впроваджуються в туристичні подорожі різних країн. При проведенні такого моніторингу визначаються складові інфраструктури туристичного забезпечення (шляхи сполучення, аеропорти, морські та річкові порти, поромні переправи, ЛЕП, канали, порти, склади, міжнародні транспортні коридори, системи зв'язку та ін.), суспільна складова (конференцзали, експоцентри, готелі, стадіони тощо) та інша інфраструктура. Виділяють також фінансовий сегмент (банківська система країни, фондові й товарні біржі), інвестиційну та інформаційну інфраструктуру. Моніторинг обов'язково повинен включати дослідження трансферної мережі країни, митну, прикордонну інфраструктуру, місця для розміщення прибулих туристів (готелі) тощо. Відповідна інтерпретація представлена на авторській карті (рис. 2).

До передумов реалізації моніторингу міжнародних відносин у галузі туристичного обслуговування варто віднести також вивчення історії розвитку культурних та економічних відносин країни з її сусідами в минулому. Доцільно досконало вивчити еволюцію державного кордону, колишніх туристичних шляхів, місць розташування комерційних ярмарків та виставок тощо (щодо організації та планування ділового туризму).

Міжнародна торгівля туристичним продуктом є історично першою та визначальною формою зовнішньоекономічної діяльності і передумовою виникнення міжнародного туризму. Залежно від предмета і характеру здійснення моніторингу виділяють різні форми його реалізації: визначення ареалів торгівлі туристичною продукцією, пріоритетні країни торгівлі турпродукцією в розібраному вигляді (для турагентів) та детермініфікація предметів авторських та суміжних з ними прав при моделюванні і проектуванні туристичного продукту (турпутівників, буклетів, брошур для інформаційного забезпечення туристичних подорожей та турів). Торгівля готовою туристичною продукцією здійснюється безпосередньо виробником або через посередників (турагентів та туроператорів). Міжнародна торгівля туристичною продукцією в розібраному вигляді виправдана, якщо її монтування за кордоном дозволяє одержати прибуток за рахунок використання місцевої дешевої рекламної компанії ("викруткові технології в туризмі"), кращого пільгового оподаткування, а також нижчої оренди землі, наприклад, при будівництві малих інформаційних архітектурних форм, готелів тощо.

У результаті проведеного моніторингу виявилось, що усе більшу частку в обсягах міжнародного туризму посідає торгівля інформаційними послугами і технологіями об'єктів авторських і суміжних з ними прав. Види послуг: ділові, зв'язку, будівельні й пов'язані з ними інженерні послуги, послуги з розповсюдження, послуги у сфері освіти, послуги у сфері навколишнього середовища, фінансові послуги; послуги в галузі охорони здоров'я і соціального забезпечення, послуги в галузі організації VIP-туризму і подорожей, послуги у сфері відпочинку, культури і спорту, трансферні послуги.

Наступним в алгоритмі моніторингу є вивчення міжнародної торгівлі туристичними технологіями й об'єктами авторських і суміжних з ними прав передбачає передавання туристичних технологій на комерційній та некомерційній основі. Некомерційне придбання туристичних технологій здійснюється шляхом вишукування зарубіжних патентів на туристичний винахід, цінних моделей та ідей, зразків; через публікування праць туризмознавчого характеру в наукових та інших журналах; через повідомлення на міжнародних симпозіумах, конференціях, нарадах, семінарах тощо.

Розрізняють такі способи надання специфічних туристичних послуг:

1) "постачання турпослуг через кордон" — це, зокрема, дистанційна туристична освіта, електронне навчання (споживач залишається на національній території,



постачальник послуги — в іншій країні, сама послуга “транспортуються” через кордони) — дистанційний науковий і освітній міжнародний туризм;

2) “споживання турпослуг за кордоном” — це коли турист відправляється на навчання до постачальника послуги — прямий міжнародний освітній туризм;

3) “комерційна туристична присутність” — це, наприклад, придбання або відкриття іноземним університетом у галузі туристичної освіти навчального закладу на іншій території, створення філії або представництва — діловий міжнародний освітній туризм;

4) “присутність фізичних осіб — туристів” — це, зокрема, тимчасовий приїзд викладачів чи інших спеціалістів для надання освітніх послуг приїжджим туристам, які навчаються закордоном (самостійно зайнятих або відряджених турфірмою) — традиційний міжнародний діловий туризм з надання послуг.

Моніторинг також досліджує надання міжнародних послуг у сфері туристичної освіти, що можна розглядати як окремий вид міжнародних зв'язків. За даними МОН України, за період з 2005 року в Україні підготовлено близько 2 тис. фахівців для 16-ти країн світу. Нині у 32-х вищих навчальних закладах України, де готуються спеціалісти з туризму, навчаються майже 4 тис. громадян зі 29-ти країн світу. Міністерство освіти і науки опрацьовує питання відкриття представництв туристичних кафедр у Сирії, Ірані, Тунісі, Індії та Китаї. Можна передбачити, що Україна найближчим часом істотно розширить експорт освітніх туристичних послуг [4].

Моніторинг довів, що до комерційних способів передачі туризмознавчої інформації належать утворення спільних міжнародних туристичних підприємств, придбання зарубіжних високотехнологічних туристичних підприємств у повну власність або заволодіння частиною їхніх акцій, міжнародна торгівля туристичним продуктом (турами), консалтинг, будівництво закордоном готелів відомих брендів Hilton, Hyatt, об'єктів “під ключ”, продаж ліцензій на організацію туристичних подорожей тощо.

Найпоширенішими видами міжнародних зв'язків цієї групи є наукова, науково-технічна, виробнича, навчальна та інша кооперація, торгівля ліцензіями, яка передбачає надання якомусь суб'єкту прав на використання винаходів (“ноу-хау” тощо) протягом визначеного терміну за відповідну винагороду.

Міжнародні відносини в галузі виставкового і фестивального туризму набувають розвитку і відіграють важливу роль у формуванні нових зв'язків у сферах міжнародного туризму, пропаганди нових туристичних напрямків і нових видів туристичної продукції, сприяють науково-технічній оптимізації роботи туристичних підприємств і організацій. Міжнародною туристичною організацією у 2013 році було проведено 1 088 виставкових заходів, із них 156 мали статус міжнародних. Об'єктами моніторингу в процесі дослідження виставкової туристичної діяльності є виставкові центри (турфірми, основна діяльність яких пов'язана з організацією та проведенням туристичних виставок), організатори виставок (туроператори, що відповідно до своїх статутів займаються розробкою нових туристичних маршрутів), туристичні виставки-екскурсії (заходи, пов'язані з демонструванням турпродукції та послуг, просуванням їх на внутрішній та зовнішній туристичні ринки), турярмарки (заходи, безпосередньо пов'язані з турбізнесом) [4].

Моніторинг міжнародних подорожей, туризму і трансферу стає все важливішим і актуальнішим напрямком аудиту в міжнародному туристичному бізнесі. Моніторинг визначив, що надходження від трансферу туристів може стати вагомим джерелом прибутку для міжнародних туристичних агентств, компаній з морських круїзних перевезень, дочірніх туристичних агентств з попереднього бронювання квитків і місць у готелях, а також на спортивні та мистецькі заходи.



Відомо, що міжнародний туризм поділяють на в'їзний та виїзний (приїом іноземних туристів і відправлення закордон власних громадян). Моніторинг міжнародного туризму пов'язаний не тільки з відображенням кількості прийнятих туристів та обсягів отриманих прибутків, а й обсягів інвестицій у будівництво готелів, транспортних вузлів і артерій, місць проведення дозвілля тощо, їх окупності. Це тісно пов'язане з міжнародним туризмом і збільшенням зайнятості не тільки у сферах, безпосередньо з ним пов'язаних, а й на транспорті, у виробництві туристичного спорядження, сувенірів тощо. Окрім економічного, міжнародний туризм має і політичне значення, бо сприяє міжнародному культурному обміну та іноді є чинником міграцій населення на постійне місце проживання.

Для реалізації програм міжнародного туризму та обміну існує багато форм співробітництва, серед яких переважають міжнародні валютні відносини, які визначаються як сукупність державних відносин, що виникають при функціонуванні валюти в світовому туристичному обслуговуванні та забезпечують взаємний обмін результатами діяльності національних економік.

Подальша реалізація моніторингу міжнародних відносин у галузі туризму, крім традиційних показників, повинна включати інформацію про типи зв'язків за видами економічної діяльності, формою співпраці, підпорядкуванням туристичних підприємств.

Моніторинг міжнародного переміщення трудових ресурсів у туристичній галузі як форми спеціалізованого дослідження визначає переміщення робочої сили, міжнародні запозичення капіталу та діяльність транснаціональних туристичних корпорацій [9].

Моніторинг визначив кластери турбізнесу, що зазнають більших обмежень з надання інвестицій з боку урядів. До останнього часу деякі європейські країни, наприклад, Франція, здійснювали контроль за рухом міжнародного туристичного обігу з країн СНД. Обіг інвестицій таких транснаціональних туристичних корпорацій, що базуються за кордоном, зустрічають спротив урядів і жорстко регулюються майже в усіх країнах ЄС.

Виходом із ситуації і стимулювання переміщення факторів туристичного виробництва є аутсорсинг (від англ. *out* — зовнішній, *source* — джерело) непрофільної діяльності туристичних компаній з розвинутих країн до країн, що розвиваються. Внаслідок цього процесу туристично розвинуті країни залишають на своїй території найбільш ефективні міжнародні туристичні компанії, а натомість закордон виносять свої національні туристичні компанії та види туристичної діяльності з низькою прибутковістю, особливо в країни периферійного капіталізму з гібридними політичними режимами (туристична компанія ТУІ в Україні).

Моніторинг міжнародного переміщення капіталу в туристичній галузі — один із сучасних аудиторних програм у нинішній світовій економіці. Міжнародні запозичення передбачають передачу фінансових ресурсів закордон у вигляді кредитів (фінансових, товарних і кредитів під цінні папери). Ці кредити дозволяють міжнародним туристичним компаніям отримати гроші в борг за ті туристичні послуги, які ще не вироблені.

Переміщення капіталу в туристичній галузі не означає, що турпродукт імпортується в іншу країну. Наприклад, російський банк Ощадбанк дає позику українській туристичній фірмі, а в той же час австрійські громадяни купують цінні папери турфірми в Польщі або індійська фірма здійснює інвестування через свій німецький філіал. Таке міжнародне переміщення фінансових ресурсів можна трактувати як особливий вид міжнародної туристичної комерційної торгівлі [9]. Подібна трансформація виробництва турпродуктів в одній країні для переміщення його в іншу дістало назву “делокалізація туристичного міжнародного бізнесу”.

Міжнародне переміщення капіталу в турбізнесі здійснюється на світовому фінансовому ринку сукупністю банків, спеціалізованих фінансово-кредитних установ, фондів бірж, через які проходять світові фінансові потоки та які є посередниками



в перерозподілі фінансових активів між кредиторами і позичальниками, продавцями та покупцями турпродукту.

Нині істотна частка міжнародних відносин у галузі туризму — це прямі іноземні інвестиції. Під цим розуміють такий вид переміщення капіталу, при якому турфірма з однієї країни створює або розширює дочірнє турпідприємство в іншій. Інвестиції охоплюють не тільки рух ресурсів, а й передачу контролю. Дочірнє турпідприємство не просто має фінансові зобов'язання перед материнською компанією, а й становить частину її організаційної структури.

Результати моніторингу міжнародного переміщення капіталу повинні відображатися в програмах оптимізації роботи дочірніх та спільних турпідприємств, лній переміщення фінансових ресурсів, постачання та збуту.

Моніторинг міжнародного переміщення трудових ресурсів у туристичній галузі тісно пов'язаний з дослідженням міжнародних потоків товарів, послуг та капіталу. Міжнародна туристична організація (МТО) нав'язує політику “знижок та акцій на турпродукти” та залучення державних субсидій, які активно сприяють поживленню міжнародних інвестицій у галузь, внаслідок чого є приплив дешевої робочої сили (менеджерів з туризму) з країн периферійного капіталізму.

Моніторинг трудових потоків у міжнародному туризмі має тривалу історію. Ще у 1853 році Г. Ціммерманн створив “Трудовий туристичний путівник по маршрутах Північної Америки”, де відображені морські судноплавні шляхи з Європи до США, маршрути переміщення трудових ресурсів углиб країни та місця компактного поселення трудових мігрантів [14].

Сучасний міжнародний туристичний путівник представлений на авторській карті (рис. 3).

Завершальним етапом моніторингу є аналіз наслідків міжнародного співробітництва в галузі, що зводиться до вивчення економічних наслідків міжнародних туристичних зв'язків, які слід віднести до нового напрямку економічної співпраці — менеджменту міжнародних туристичних організацій в різних країнах світу. Успішне здійснення одних видів відносин може зумовлювати поживлення інших. Так, значна частка українців у населенні Канади стала важливим чинником поживлення туристичного обміну між Україною і Канадою. Також до економічних наслідків міжнародних туристичних зв'язків у світовому туристичному обслуговуванні слід віднести вигоду, яку отримують турфірми внаслідок зниження податків на прибуток підприємств.

Результати широкомасштабного моніторингу міжнародних відносин у галузі туризму довели таке:

- 1) суб'єкти міжнародних зв'язків в галузі туризму (вітчизняні та закордонні) — це туристичні підприємства різних форм власності, що продають туристичні послуги, це, зокрема, спільні туристичні і трансферні підприємства, які включають у свою фінансову архітектуру філії іноземних банків, міжнародні авіаорганізації тощо;
- 2) центральні та регіональні органи управління міжнародних туркомпаній здійснюють контроль лише за зовнішньоекономічною діяльністю;
- 3) окремі громадяни України, іноземці й соціальні групи у процесі участі їх у трудових міграціях у туристичній галузі беруть активну участь у проведенні подорожей, туристичних поїздках, виставках, ярмарках, навчанні закордоном як дешевої робочий сегмент ринку;
- 4) інфраструктура міжнародних туристичних зв'язків (шляхи сполучення, міжнародні транспортні коридори, морські, річкові та аеропорти, біржі, митниці, митні пости, пункти пропуску, митні склади, підрозділи прикордонної служби, банки, маркетингові мережі) має сезонний характер.

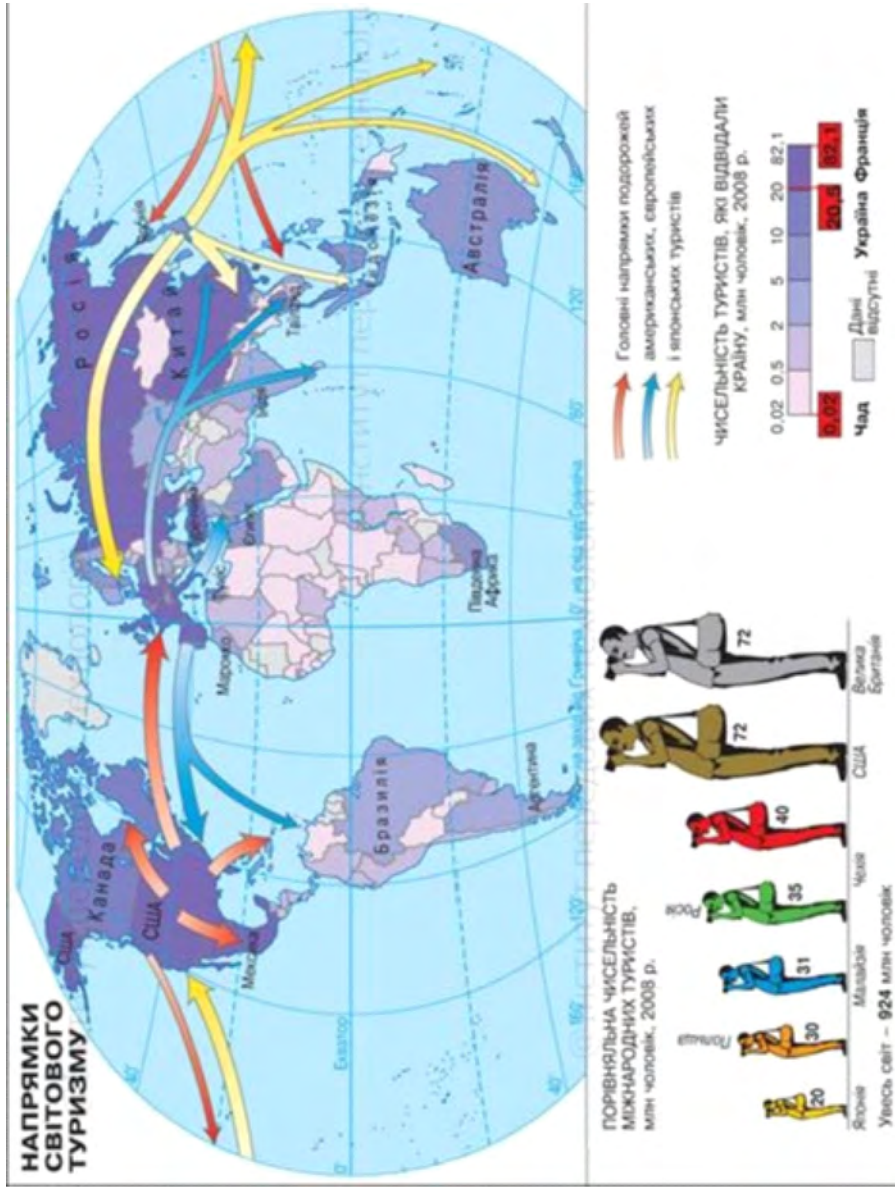


Рис. 3. Карта сучасних міжнародних туртрафіків

Примітка: розроблено автором.



При дослідженнях міжнародних відносин у галузі туризму сегменти моніторингу мають бути різними на локальному, національному і макрорегіональному рівнях. На рівні адміністративних районів і областей одиницями дослідження є окремі турпідприємства. Складність отримання інформації про їх діяльність пов'язана з комерційною таємницею, і тому моніторинг на цьому рівні може бути проведений і виконаний переважно на замовлення державних контролюючих органів.

Тематика та зміст моніторингу міжнародних відносин у галузі туризму потребує деталізації як стосовно рівнів дослідження (перехід до відображення зв'язків турфірм), так і щодо зв'язків за окремими туристичними послугами. Перспективи використання результатів дослідження пов'язані зі створенням у майбутньому в Інтернеті порталу міжнародних туристичних зв'язків різної тематики (за видами туристичної діяльності) на різних ієрархічних рівнях для різних користувачів. Бізнесмени можуть бути зацікавлені у проведенні моніторингу діяльності окремих міжнародних туристичних фірм в Україні для визначення найбільш конкурентоздатної для вкладення інвестицій. Впровадження моніторингу такої тематики з використанням баз туризмозначних даних дозволить виявити межі, структуру та динаміку міжнародних туристичних зв'язків України як суспільної системи та планувати розвиток цих зв'язків на майбутнє.

Перспективний напрям досліджень міжнародних зв'язків у галузі туризму — типізація країн за характером їх участі у міжнародному поділі праці в туристичному обслуговуванні. Це можуть бути типології країн за інтенсивністю міжнародних туристичних зв'язків або їх динамікою в часі, спеціалізацією міжнародного туризму тощо.

Список використаних джерел

1. Туризмознавство в країнах ЄС [Текст] : монограф. / О. Є. Маркова. — К. : Трилул, 2013. — 239 с.
2. Велика туристична енциклопедія світу [Текст] : міжнародний довідник. — К. : Знання, 2013. — 790 с.
3. Коцан, Н. Н. Територіальна і управлінська структура світової туристичної організації [Текст] : монограф. / Н. Н. Коцан. — Луцьк : РВО "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. — 384 с.
4. Ляшенко, Д. О. Картографічне забезпечення досліджень міжнародних економічних зв'язків України [Текст] / Д. О. Ляшенко // Вісник геодезії та картографії. — 2009. — Вип. 4 (61). — С. 10–16.
5. Нікольський, І. В. Економіка світового туристичного співробітництва [Текст] : монограф. / І. В. Нікольський, З. В. Самойленко. — К. : Знання, 2012. — 412 с.
6. Валамарчук, М. М. Комплексні туристичні регіони світу [Текст] : монограф. / М. М. Валамарчук, Л. М. Корецький. — К. : КНУКіМ, 2009. — 900 с.
7. Національна доповідь Конгресу США з розвитку туризму (укр. мова) [Текст]. — К. : Парламентський собор, 2013. — 223 с.
8. Савчук, І. Г. Території світового туризму [Текст] : монограф. / І. Г. Савчук. — Львів : Вид-во Старого Лева, 2013. — 95 с.
9. Мозаченко, Т. І. Інвестиції в туризмі [Текст] : монограф. / Т. І. Мозаченко, Т. М. Сурач. — Х. : ХНУ ім. В. Каразіна, 2010. — 300 с.
10. Туристичні довідники України (Автономна Республіка Крим, Вінницька область, Київщина туристична) [Текст]. — К. : Інфографіка, 2013. — 174 с.
11. Кругман, П. Р. Международная экономика. Теория и политика [Текст] : учебн. для вузов / под ред. В. П. Колесова, М. В. Кулакова / П. Р. Кругман, М. Оберстфельд. — М. : Эконом. ф-т МГУ, ЮНИТИ, 1997. — 799 с.
12. Лауко, В. Туристичні бар'єри і коридори в Європі та положення в них Словаччини [Текст] : монограф. / В. Лауко, Л. Толмачі, Д. Гурняка. — К. : Знання, 2009. — 392 с.
13. Міклош, Л. Поділ Європи [Текст] : монограф. / Л. Міклош. — Львів : Політехнік, 2005. — 295 с.



14. Ціммерманн, Г. Трудовий туристичний путівник по маршрутах Північної Америки [Текст] : Довідник / Г. Ціммерманн. — Чоп : Тезаурус, 1934. — 70 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою готельно-ресторанної справи та туризму
Київського державного університету управління та підприємництва*

Надійшла до редакції 01.03.2014

Шевченко Р. Ю. Мониторинг международных отношений в области туризма: экономико-географический и геополитический аспект

Проанализировано развитие международных отношений в отрасли туристического обслуживания между странами и влияние на этот процесс мировой глобализации, социально-экономических тенденций и прочих геополитических явлений. На основе системно-структурного анализа определены главные направления мониторинга: национальные аспекты туристического обслуживания, транснациональные туристические корпорации, международные экскурсионные организации, а также соответствующая инфраструктура туристического обслуживания (транспорт, гостинично-ресторанная инфраструктура). Предложена структура и показатели мониторинга мирового туристического обслуживания. На авторских картографических материалах сравнивается общее количество потребителей товара международного туризма, сравнительная численность международных туристов, главные направления путешествий и мировое разделение туристов по всем странам мира. Таким образом определяется геополитический аспект мирового распределения туристических направлений в зависимости политической, экономической, культурной стабильности в отдельном государстве мира. Факторы геополитического равновесия в системе международного туризма представлены на авторской карте "Рекреационные ресурсы мирового туризма", где показываются объекты всемирного наследия ЮНЕСКО, удельный вес валютных поступлений в экономику страны от международного туризма, а также ареалы безопасного, с точки зрения терроризма, туризма: районы приморского туризма, районы горнолыжного туризма и районы круизного туризма. Карта "Международные экономические связи туристической индустрии и наглядно демонстрирует объемы мирового оборота финансовых услуг в системе международных отношений в области туристического обслуживания населения.

Ключевые слова: международные отношения, туристическая отрасль, туристическое обслуживание, туристические направления, картографические методы исследования системы общественных международных отношений, геополитические факторы туризма.

Shevchenko, R. Yu. The Monitoring of International Relations in the Field of Tourism: Economy Geographical and Geopolitical Aspects

The development of international relations in the sector of tourist services between the two countries and the impact on the process of world globalization, socio-economic trends and other geopolitical events have been analyzed. On the basis of a systematic structural analysis the main directions of monitoring: national aspects of tourism services, travel transnational corporations, international organizations sightseeing and tourist related infrastructure services (transportation, hotel-innkeeper infrastructure) have been defined. The structure and performance monitoring of the global tourism services have been offered. For copyright cartographic material the total number of consumer goods of international tourism, the relative number of international tourist, the main areas of travel and global distribution of tourists in all countries is compared. Thus, a geopolitical aspect of the global distribution of tourist destinations is defined, depending on the political, economic and cultural stability in individual countries. Factors of geopolitical balance in the international tourism map presented in the author's "Recreational Resources World tourism", which are displayed in the UNESCO World Heritage Site, the share of foreign exchange earnings to the country's economy from international tourism, as well as secure areas in terms of terrorism tourist areas: areas of coastal tourism, areas of mountain tourism and cruise tourism areas. Maps of "International economic relations tourist industry" clearly demonstrate the volume of global circulation of financial services in international relations in the field of tourism services.

Keywords: international relations, tourism industry, travel services, travel destinations, cartographic methods of public international relations, geopolitical factors of tourism.

